

Türkiye’de Yayınlanan Akademik Dergilerde Değişim: Sağlık, Sosyal ve Teknik Bilimler Alanındaki Dergiler Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme

Nazmi KOZAK*

Öz

Çalışma, ilki 1997/1998’de ve ikincisi de 2002 yılında gerçekleştirilen Türkiye Akademik Dergiler Araştırması’ndan elde edilen verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır. Sağlık, sosyal ve teknik bilimler alanlarında yayınlanan akademik dergilerin başta genel bilgileri olmak üzere, makale değerlendirme ve bazı yayın uygulamalarında son beş yılda gözlenen değişimler çalışmanın amacını oluşturmaktadır. İncelemeden sonuç olarak, Türkiye’de yayınlanan akademik dergilerin son beş yılda uygulamaya konulan akademik yükseltme ölçütlerine koşut bir şekilde geliştirme gösterdiği ve uygulanan akademik yükseltme ölçütlerinin Türkiye’de bilimsel çalışmaların niceliğinin artırılmasında olumlu yönde rol oynadığı ortaya çıkmıştır.

Giriş

Akademik dergiler, son yıllarda akademik kamuoyu tarafından daha sık olarak inceleme konusu olmaya başlamıştır. Bu alanda Türkiye’de hazırlanan çalışmalar daha çok sağlık bilimleri alanında yoğunlaşırken, yurt dışındaki çalışmaların ise farklı bilim dallarını da kapsadığı gözlenmektedir (Kazancıgil ve Solok, 1981; Dinç, 1989; Akçiçek ve Kayar, 1992; Kutluk ve Yarış, 1996; Küyük, 1996; Güzelant, 1998; Özen ve Özgür, 1999; Dener ve Kozak, 2001; Kozak, 1999b, 1999c, 1999d, 2001a, 2001b, 2002, 2003a, 2003c; Yüksel, 2002). Dünya genelinde akademik dergilerin konu edildiği çalışma sayısının Türkiye’dekilerden daha fazla olduğu gözlenmektedir (Brackbill ve Korten, 1970; Billings ve Viksnins, 1972; Hawkins, Ritter ve Walter, 1973; Neimi, 1976; Mohan ve Kowalski, 1979; Bernard, 1980; Bennett, Johnson ve Germans, 1980; Leibsowitz ve Palmer, 1984; Miller ve Serzan, 1984; Zivney ve Reichenstein, 1994; McCracken ve Coffey, 1996; Alvarez ve Pulgarin, 1997).

Bibliyometri dalında yaygın olarak kullanılan yöntemlerle akademik dergilerin çeşitli uygulamaları incelenebilmektedir. Bunlar

*Yrd.Doç.Dr.; Anadolu Üniversitesi, Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu 26470 Yunusemre Kampusu-Eskişehir (nkozak@anadolu.edu.tr).

arasında “atır”, “kaynakça”, “dipnot”, “metodoloji” ve “içerik analizi” vb. yaygın olarak kullanılan birkaç tekniği oluşturmaktadır. Dergilerin yayın ve makale değerlendirme gibi uygulamalarını inceleme kapsamına alan çalışmalara da literatürde rastlanmaktadır (Miller ve Serzan, 1984; Kozak, 1999b, 1999d, 2001, 2003a, 2003c). Bu türe giren çalışmalarda dergilerin genel yayın uygulamalarının yanı sıra, makale değerlendirme uygulamalarının mevcut veya zaman içerisindeki değişimleri de analiz edilebilmektedir. Böylelikle, ilgili alanda/alanlarda veya genel olarak bütün dallarda ve dolayısıyla dergilerin yayınlandığı ülkelerde bilimsel çalışmaların gelişimi hakkında da birtakım sonuçlara ulaşmak mümkün olabilmektedir.

Bu çalışmada; ilki 1997/1998 döneminde, ikincisi ise geçtiğimiz yıl (2002) gerçekleştirilen Türkiye Akademik Dergiler Araştırması'nın ortaya çıkardığı verilerden yararlanarak son beş yıl içerisinde sağlık, sosyal ve teknik bilimler alanlarda yayınlanan dergilerin başta makale değerlendirme olmak üzere, bazı yayın uygulamalarında ortaya çıkan değişimlerin ve nedenlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Kapsam

Önceki açıklamalarda belirtildiği üzere, bu çalışma, Türkiye’de yayınlanan akademik dergileri kapsamaktadır. 1997/1998 döneminde gerçekleştirilen Türkiye Akademik Dergiler Araştırması 1996, 1997 ve 1998, 2002’de yapılan araştırma ise 2001 ve 2002 yıllarında Türkiye’de bütün bilim dallarında yayınlanmakta olan akademik dergileri içerecek bir kapsamda gerçekleştirildi. Bir derginin akademik içerikli sayılabilmesi için; fikir, analiz, irdeleme ve araştırma yazılarını (makaleleri) yayımlaması yeterli görüldü.

Veri Kaynağı

Bir önceki paragrafta belirtildiği gibi, çalışmada, Türkiye Akademik Dergiler Araştırması’ndan elde edilen veriler üzerine analiz işlemi yürütüldü.

1997/1998 Dönemi Araştırması

Çalışmaya Eylül 1996 tarihinde başlandı. Eylül 1996 ile Mayıs 1997 tarihleri arasında, anket sorularının hazırlanmasının yanı sıra, Türkiye’de yayınlanmakta olan akademik içerikli dergilerin veri tabanının oluşturulması gerçekleştirildi. Yayınlanmakta olan dergiler çalışma kapsamına alındığı için, dergilerin isim ve adreslerinin saptanması işlemi 1996, 1997 ve 1998 yıllarına ait son sayıları yayınlanmış olan dergiler üzerine gerçekleştirildi. Dergi veri tabanının oluşturulmasında üniversite kütüphanelerinin yanı sıra, Ankara ve İstanbul’daki kitapçılar da çalışma kapsamına alındı (Kozak, 1999c).

Araştırmada veri derlemek amacıyla postayla anket tekniğinden yararlanıldı. Araştırma sorularının hazırlanabilmesi için, öncelikli olarak ilgili literatür taranarak üzerinde durulan konular saptandı. Daha sonra, sorular kendi içerisinde “genel”, “makale denetimi ile ilgili” ve “makale yayımı ile ilgili” olmak üzere üç ayrı kategoriye ayrılarak, nihai soru cetveli ortaya çıkarıldı.

İlk olarak Mayıs 1997 tarihinde 420 adet dergi sorumlusuna anket formları postalandı. Üç gönderim neticesinde 373 dergiye ait bilgi derlenebildi. Araştırmanın yürütüldüğü dönemde toplam 643 adet derginin yayınlanmakta olduğu saptanmış olmasına karşılık, 373 dergiye ait bilginin toplanabildiği anlaşıldı.

2002 Dönemi Araştırması

Araştırmada kullanılan dergi veri tabanının oluşturulma çalışması Şubat, Mart ve Nisan 2002 tarihlerinde yürütüldü. Bu amaçla söz konusu dönemde, yaklaşık 40 üniversite kütüphanesinde dergi veri tabanının oluşturulabilmesi için tarama işlemi gerçekleştirildi. Öte yandan, son yıllarda kitap evlerinde de çok sayıda akademik içerikli derginin sergilendiğine tanık olduğundan, Ankara, İstanbul ve Eskişehir’de dergi satışı da yapan kitap evlerinde tarama çalışması yürütüldü. Yayın evi, kitap evi, akademik kurum vb. kurum ve kuruluşların internet ortamındaki web sayfaları da ayrı ayrı tarandı ve 2001 ve 2002 yıllarındaki herhangi bir sayısının yayınlandığına ilişkin bilgilerine ulaşılabilen dergiler veri tabanına alındı (Kozak 2003b).

Çalışmada kullanılan soru cetveli için, daha önce araştırmacı tarafından gerçekleştirilen çalışmadaki sorular baz alındı. Ancak bu çalışmada soruların daha da azaltılması yoluna gidildi ve bazı yeni sorular eklendi. Araştırmanın soruları, birinci araştırmada olduğu gibi “genel bilgiler”, “makale değerlendirme” ve “yayın uygulamaları” olmak üzere üç temel konu üzerinde yoğunlaştırıldı. Yeni soru cetveline; “derginin hakem denetimli olup olmaması”, “hakemin kimliğinin açıklanması ile ilgili uygulamalar”, “makale değerlendirme belgelerinin arşivlenmesi”, “hakemin seçimi” gibi içinde bulunduğumuz dönemde ulusal akademik dergilerin hakem denetimli olup olmamalarını daha nesnel verilerle ortaya koyabilecek değişkenler eklendi. Araştırmadan elde edilen veriler yardımıyla ayrıca dergi rehberi içeriğinde bir çalışmanın hazırlanması amaçlandığından soruların yanıtları 1997/1998 araştırmasında olduğu gibi, nominal ölçekte hazırlandı.

Hazırlanan dergi veri tabanında yer alan bilgilerden yararlanılarak araştırmanın uygulanmasına Mart 2002 tarihinde başlandı. Üç ayrı iletişim aracı ile (e-posta, posta ve faks) dört kez dergi editörlerine ulaşılmış olmasına karşılık, Eylül 2002 sonu itibari

ile toplam 538 toplam dergiye ait doldurulmuş soru formunun araştırmacıya ulaşmış olduğu tespit edildi.

Verilerin Analizi

Her iki araştırmada da kullanılan soru cetvelinin birbirine benzer bir içerikte olmasına zen gösterildi. Verilerin hesaplanmasında SPSS programının 6.0 ve 10.0 versiyonları kullanıldı. Dergilere ait veriler; üç aşamalı olarak analiz edildi.

Bulgular

Araştırmadan elde edilen bulguların değerlendirilmesinde öncelikli olarak dergilerin genel bilgileri incelendi. Daha sonra makale değerlendirme verileri ve bazı yayın uygulamaları üzerine analiz işlemi yürütüldü.

Genel Bilgiler

1997/1998 dönemi ile 2002 yılları arasındaki beş yıllık zaman diliminde dergilerin pek çok uygulamasında değişme olduğu gözlenmiştir. Bunlar arasında “genel bilgiler” başlığına giren en önemli değişmelerden biri, akademik dergi yayıncılarında ortaya çıktığı anlaşılıyor. Türkiye’de 1997/1998 döneminde yayınlanan akademik dergilerin %39,1’i niversiteler tarafından yayınlanmakta iken, 2002’de bu oran %41,6’ya ulaşmıştır. Artışın özellikle sosyal ve teknik bilimler alanlarında daha fazla olduğu, bunun yanı sıra sağlık bilimleri alanında ise küçük bir düşmenin yaşandığı gözlenmektedir. Yayıncılarla ilgili olarak diğer bir bulgu da, yayın evlerince yayınlanan akademik dergi oranında yaşanan düşmedir.

Akademik dergilerin söz konusu dönemdeki gelişimi incelendiğinde; değişimin birkaç yıl önce yürürlüğe giren doçentlik başvuru ölçütlerindeki “hakemli dergi” tanımına koşut bir değişim gösterdiğini belirtmek gerekiyor. Gerçekten de son beş yılda akademik dergilerin yıllık yayın sıklıklarının yılda 2-3 sayı yayınlanma üzerinde anlamlı bir şekilde yoğunlaşma olduğu gözleniyor. “Yılda 1 sayı” olan akademik dergi oranı giderek azalırken, yılda 2-3 sayı yayınlanan dergilerin oranında özellikle sosyal bilimler alanında önemli bir artış söz konusudur. Bilindiği gibi, niversiteler arası Kurul tarafından 2001 yılında değiştirilen doçentlik başvuru ltleri ile getirilen “ulusal hakemli dergi” operasyonel tanımında, bir derginin ulusal hakemli dergi sayılabilmesi için yılda en az iki sayı yayınlanıyor olma koşulu yer almaktadır. Bu tanımın son beş yılda Türkiye’de yayınlanan akademik dergilerin yıllık yayın sıklıkları üzerinde etkili olduğu ileri sürülebilir.

Dergilerin baskı sayılarında (tiraj) son beş yılda ortaya çıkan en önemli değişim, dergilerin tirajlarının 100’l ve 1000’li rakamlar ile

bunların üzerindeki sayılarda yoğunlaşıyor olmasıdır. Bir başka anlatımla dergiler, ya çok az ya da Türkiye'deki akademik dergiler için fazla sayılarda basılıyor olması dikkat çekicidir. Düşük rakamlardaki baskılar, daha çok sosyal bilimler, daha yukarı rakamlardaki baskılar ise sağlık bilimleri alanındaki dergiler için söz konusudur.

Yayıncılar	Sağlık Bilimleri				Sosyal Bilimler				Teknik Bilimler				Toplam Dergiler			
	1998		2002		1998		2002		1998		2002		1998	2002		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	N	%		
Üniversite	36	30,0	53	29,0	61	39,3	123	47,1	26	46,4	30	54,6	146	39,1	224	41,6
Yayın evi	18	15,0	24	13,1	22	14,2	22	8,4	1	1,8	1	1,8	41	11,1	48	8,9
Kamu kurumu (üniv. dışında)	16	13,3	18	9,8	31	20,0	47	18,0	19	33,9	13	23,6	77	20,6	94	17,5
Özel kişi	3	2,5	18	9,8	8	5,2	21	8,1	2	3,6	1	1,8	18	4,8	41	7,6
Vakıf ve Dernek	47	39,2	70	38,3	31	20,0	47	18,0	8	14,3	10	18,2	84	22,5	130	24,2
Diğer	-	-	-	-	2	1,3	1	0,4	-	-	-	-	7	1,9	1	0,2
TOPLAM	120	100	183	100	155	100	261	100	56	100	55	100	373	100	538	100
Yıllık Yayın Sıklıkları																
1 sayı	3	2,5	2	1,1	37	23,9	30	11,5	6	10,7	2	3,6	56	15,0	42	7,9
2 sayı	28	23,3	26	14,2	28	18,1	99	37,9	26	46,4	27	49,1	96	25,7	168	31,2
3 sayı	15	12,5	41	22,4	8	5,2	15	5,8	9	16,1	5	9,1	35	9,4	63	11,7
4 sayı	59	49,2	82	44,8	55	35,4	78	29,9	12	21,4	15	27,3	135	36,2	182	33,8
5 – 11 sayı	12	10,0	19	10,4	5	3,2	15	5,7	2	3,6	5	9,1	25	6,7	40	7,4
12 sayı	3	2,5	9	4,9	16	10,3	19	7,3	1	1,8	-	-	22	5,9	30	5,6
Bilinmeyen	-	-	4	2,2	6	3,9	5	1,9	-	-	1	1,8	4	1,1	13	2,4
TOPLAM	120	100	183	100	155	100	261	100	56	100	55	100	373	100	538	100
Baskı Sayıları (Tiraj)																
100'den az	1	0,8	38	20,8	6	3,9	29	11,1	-	-	2	3,6	9	2,4	73	13,6
101-250	12	10,0	6	3,3	8	5,2	10	3,8	6	10,7	9	16,4	31	8,3	31	5,8
251-500	33	27,5	33	18,0	19	12,3	60	23,0	34	60,7	11	20,0	100	26,8	126	23,4
501-750	10	8,4	14	7,7	10	6,4	27	10,3	3	5,4	3	5,5	25	6,7	48	8,9

751-1000	25	20,9	20	10,9	39	25,2	49	18,8	5	8,9	6	10,9	78	20,9	77	14,3
1001-1500	9	7,5	16	8,7	14	9,0	20	7,7	-	-	3	5,5	26	7,0	40	7,4
1501-2000	7	5,8	11	6,0	12	7,7	17	6,5	4	7,1	6	10,9	25	6,7	43	8,0
2001-3000	4	3,3	17	9,3	9	5,8	21	8,1	-	-	4	7,2	14	3,8	42	7,8
3001-4000	4	3,3	6	3,3	4	2,6	8	3,1	-	-	-	-	8	2,1	15	2,8
4001-5000	1	0,8	2	1,1	2	1,3	4	1,5	-	-	-	-	4	1,1	7	1,3
5001 ve daha fazla	14	11,7	18	9,3	9	5,8	15	5,7	1	1,8	3	5,5	53	14,2	36	6,7
Bilinmeyen	-	--	3	1,6	23	14,8	1	0,4	3	5,4	8	14,5	-			
TOPLAM	120	100	183	100	155	100	261	100	56	100	55	100	373	100	538	100
Yayın Dili/Dilleri																
Türkçe	55	45,8	87	47,5	98	63,2	176	67,5	10	17,9	27	49,1	181	48,5	301	55,9
İngilizce	14	11,7	10	5,5	7	4,5	16	6,1	12	21,4	11	20,0	36	9,6	38	7,1
Türkçe-İngilizce	48	40,0	78	42,6	31	20,0	40	15,3	22	39,3	16	29,1	122	32,7	152	28,3
Türkçe-Fransızca	2	1,7	-	-	6	3,9	-	-	1	1,8	-	-	10	2,7	1	0,2
Türkçe-İngilizce-Almanca	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14	3,8	1	0,2
Diğer diller	1	0,8	8	4,4	13	8,4	29	11,1	11	19,6	1	1,8	10	2,7	45	8,3
Toplam	120	100	183	100	155	100	261	100	56	100	55	100	373	100	538	100
Okuyucular																
Akademisyen	118	98,3	181	98,9	149	96,1	248	95,0	55	98,2	54	98,2	351	94,1	521	96,8
Lisansüstü öğrenciler	95	79,2	120	65,6	139	89,7	236	90,4	49	87,5	52	94,5	313	83,9	443	82,3
Lisans ögr.	42	35,0	87	47,5	122	66,7	198	75,9	39	69,6	32	58,2	233	62,5	312	58,0
İşletme sahibi ve yöneticileri	57	45,7	20	10,9	47	25,7	35	13,4	19	33,9	11	20,0	83	22,2	154	28,6
Kamu çalışanları (Akademisyen hariç)	23	19,2	14	7,6	50	27,3	40	15,3	20	35,7	11	20,0	58	15,5	69	12,8

Tablo 1. Dergilere İlişkin Genel Bilgiler

Son beş yılda Türkiye'deki akademik dergi uygulamalarında en çok göze çarpan değişimlerden biri de, dergilerin yayın dillerinin Türkçe olmaya başlamasıdır. Beş yıl önce Türkiye'deki akademik dergilerin % 48,5'inin yayın dili Türkçe iken, bu oran 2002 yılında % 55,9'a çıkmıştır. Yabancı dillerde ve Türkçe-İngilizce, Türkçe-Fransızca olarak iki dilde yayınlanan dergilerin oranında ise ciddi oranlarda düşme söz konusudur. Türkiye'deki akademik dergilerin ulusal dilde yayın yapmaya doğru bir gelişim gösterdiklerini ileri sürmek, bu veriler doğrultusunda mümkün görünmektedir.

Dergilerin okuyucularında son beş yılda anlamlı sayılabilecek bir değişimin ortaya çıkmadığı anlaşılmaktadır. Burada göze çarpan en önemli değişim, lisansüstü öğrencilerin oranında düşme ile işletme yönetici ve sahiplerindeki yükselmedir.

Makale Değerlendirme Bilgileri

1997/1998 döneminden sonraki beş yıl içerisinde, makale değerlendirme bilgilerinde de birtakım gelişmelerin ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Bu değişimlerden en önemli olanı, makalelerin değerlendirilmesi amacıyla hakemliğine başvuru alanların sayısı ile ilgilidir. Önceki yıllara oranla makale değerlendirmesinde görüşlerine başvuru alanlarının 2-3 hakem üzerinde yoğunlaşmaya başladığı gözleniyor. Sağlık ve sosyal bilimlerde yayınlanan akademik dergilerde 2-3, teknik bilimlerde 3 hakem üzerinde artış söz konusudur. Elde edilen veriler Türkiye'deki akademik dergilerin son beş yılda hakem denetimli dergi olmanın gereklerini yerine getirme yolunda önemli adımlar atmakta olduğunu gösteriyor.

Dergilere önerilen makalelerin değerlendirme süreleri, dergilerin hakem denetimli olmanın gereklerini yerine getirip getiremediklerini ortaya koyması açısından dikkate alınması gereken veriler arasındadır. Bu konudaki değişimin son beş yılda 1-30 gün üzerindeki bir zaman diliminde yoğunlaşma eğilimi gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu bulgu da, dergilerin hakem denetimli olmanın gereklerini yerine getiren, dergi sayısında artış göstermesi bakımından önemlidir.

Akademik dergilere önerilen makalelerin yayımlanma aralığında anlamlı bir değişim söz konusu değil iken, yayımlanan makalelerinin oranındaki değişim, dergilerin hakem değerlendirmesi ile ilgili bazı bulguları ortaya koymaktadır. Bir başka anlatımla, dergilere önerilen makaleler içerisinden yayımlanmaya uygun bulunanların oranı, beş yıl öncesine göre küçük de olsa bir gelişmenin olduğunu ortaya koymaktadır.

Hakem Sayısı	Sağlık Bilimleri				Sosyal Bilimler				Teknik Bilimler				Toplam			
	1998		2002		1998		2002		1998		2002		1998		2002	
	n	%	N	%	n	%	n	%	n	%	n	%	N	%	n	%
1 hakem	29	24,2	9	4,9	44	28,4	24	9,2	4	7,1	2	3,6	92	24,7	93	17,3
2 hakem	66	55,0	111	60,7	43	27,7	90	34,5	35	62,5	29	52,7	153	41,0	252	46,8
3 hakem	16	13,3	37	20,2	15	9,7	53	20,3	10	17,9	11	20,0	44	11,8	109	20,3
4 hakem	2	1,7	2	1,1	16	10,3	7	2,7	1	1,8	3	5,5	8	2,1	12	2,2
5 hakem	-	-	3	1,6	-	-	12	4,6	-	-	1	1,8	8	2,1	23	4,3
6-6+ hakem	-	-	5	2,7	-	-	15	5,7	-	-	1	1,8	5	1,4	23	4,3
Bilinmeyen	7	5,8	16	8,8	37	23,9	60	23,0	6	10,7	8	14,6	63	16,9	26	4,8
Toplam	120	100	183	100	155	100	261	100	56	100	55	100	373	100	538	100
Makale Değerlendirme Süresi																
1-30 Gün	91	75,8	142	77,6	94	60,6	168	64,4	21	37,5	26	47,3	227	60,9	368	68,4
31-60 gün	11	9,2	17	9,3	8	5,2	14	5,4	19	33,9	6	9,1	44	11,8	21	3,9
61-90 gün	4	3,3	3	1,6	3	1,9	11	4,2	1	1,8	5	9,1	9	2,4	38	7,1
Süresiz	4	3,3	9	4,9	17	11,0	39	14,9	7	12,5	12	21,8	33	8,8	64	11,9
Bilinmeyen	10	8,4	12	6,6	33	21,3	29	11,1	8	14,3	7	12,7	60	16,1	47	8,7
Toplam	120	100	183	100	155	100	261	100	56	100	55	100	373	100	538	100
Yayımlanma Aralığı																
1 ay	5	4,2	7	3,8	11	7,1	27	10,3	2	3,6	3	5,5	21	5,6	39	7,3
2 ay	9	7,5	18	9,8	20	12,9	31	11,9	4	7,1	5	9,1	39	10,5	57	10,6
3 ay	20	16,7	23	12,6	29	18,7	43	16,5	5	8,9	6	11,0	58	15,6	80	14,9
4 ay	13	10,8	15	8,2	8	5,2	14	5,4	4	7,1	4	7,3	27	7,2	37	6,9
5 ay	15	12,5	35	19,1	8	5,2	16	6,1	3	5,4	2	3,6	27	7,2	56	10,4
6 ay	23	19,2	38	20,8	29	18,7	41	15,7	9	16,1	14	25,5	67	18,1	103	19,1
7 ay	-	-	9	4,9	-	-	1	0,4	2	3,6	1	1,8	5	1,3	12	2,2
8 ay	2	1,7	3	1,6	3	1,9	4	1,5	9	16,1	2	3,6	8	2,1	9	1,7

9 ay	7	5,8	8	4,4	4	2,5	9	3,4	1	1,8	2	3,6	25	6,7	22	4,1
10–11 ay	2	1,7	2	1,1	1	0,6	2	0,8	-	-	1	1,8	4	1,1	6	1,1
12 ay	11	9,1	7	3,8	17	11,0	13	5,0	12	21,4	7	12,7	48	12,9	28	5,2
13 ay ve daha fazla	2	1,7	2	1,1	4	2,6	1	0,4	1	1,8	1	1,8	10	2,6	6	1,1
Bilinmeyen	11	9,1	16	8,8	21	13,6	59	22,6	4	7,1	7	12,7	34	9,1	83	15,4
Toplam	120	100	183	100	155	100	261	100	56	100	55	100	373	100	538	100
Yayımlanan Makalelerin Oranı																
% 31–45	8	6,7	32	17,5	19	12,3	36	13,8	2	3,6	11	20,0	33	8,8	80	14,7
% 46–60	22	18,3	13	7,1	27	17,4	50	19,1	7	12,5	11	20,0	58	15,5	81	15,1
% 61–75	38	31,7	56	30,6	42	27,1	59	22,6	20	5,7	17	30,9	111	29,8	142	26,4
% 76–90	28	23,3	54	29,5	33	21,3	59	22,6	13	23,2	11	20,0	83	22,3	138	25,7
% 90 ve daha fazla	17	14,2	12	6,6	23	14,8	20	7,7	10	17,9	2	3,6	61	16,4	37	6,9
Bilinmeyen	7	5,8	16	8,7	11	7,1	37	14,2	4	7,1	3	5,5	27	7,2	60	11,2
Toplam	120	100	183	100	155	100	261	100	56	100	55	100	373	100	538	100

Tablo 2. Makale Değerlendirme Bilgileri

Yayın Uygulamaları

Çalışmanın bu aşamasında dergilerin bazı yayın uygulamaları incelenmiştir. Bu değişkenler arasında ilk olarak akademik dergilere makale öneren yazarların mesleklerine göre dağılımı ele alınmıştır. Yazarların mesleklerine göre dağılımı ile ilgili olarak elde edilen verilerde önceki beş yıla göre farklılık bulunmaz iken, lisansüstü düzeydeki öğrencilerin beş yıl öncesine oranla daha az makale önermeye başladığı gözlemlenmiştir. Bilim dallarına göre en belirgin değişim, kamu kurumları çalışanlarının sağlık, sosyal ve teknik bilimler alanındaki dergilere beş yıl öncesine oranla daha fazla makale önermeleridir.

Yazar olarak akademisyenlerin unvanlarına göre dağılımları incelendiğinde ise, “Prof.Dr.”den daha alt basamaklarda olan yazarların, beş yıl öncesine oranla daha az sayıda makale önermeye başladığı anlaşılmaktadır. Bu istatistiksel bilgiler çerçevesinde, akademik yükselme için makale yayımına en fazla gereksinimi olan kesimde ortaya çıkan azalmanın nedenleri üzerinde durulmalıdır. Bu azalmanın nedenleri arasında, son yıllarda akademik yükseltmelerde

yurt dışındaki dergilere verilen önemin etkisinin bulunup bulunmadığı ile ilintisi araştırılmalıdır.

Makale	Sağlık Bilimleri		Sosyal Bilimler		Teknik Bilimler		Toplam									
	1998		2002		1998		2002									
Yazarları	n	%	n	%	N	%	n	%								
Akademisyen	114	95,0	172	93,9	149	96,1	236	90,4	53	94,6	55	100,0	357	95,7	514	95,5
Kamu çalışanı (akad. hariç)	86	71,7	173	94,5	102	65,8	243	93,1	41	73,2	50	90,1	89	23,9	200	37,2
Lisansüstü öğrenci	49	40,8	13	71,0	42	27,1	15	5,7	28	50,0	7	12,7	84	22,5	39	7,2
İşletme sahibi /yönetici	28	23,3	1	0,5	21	13,5	3	1,1	3	5,3	3	5,5	28	7,5	7	1,3
Yazar Akademisyenlerin Unvanları																
Prof. Dr.	101	84,2	175	95,6	141	90,9	241	92,3	48	85,7	50	90,9	314	84,1	453	84,2
Doç. Dr.	107	89,2	172	94,0	135	87,1	240	91,9	49	87,5	48	87,3	303	81,2	372	69,1
Yrd. Doç. Dr.	107	89,2	169	92,3	136	87,7	231	86,5	48	85,7	47	85,4	297	79,6	218	40,5
Dr. Öğr. Gör.	75	62,5	83	45,3	108	69,6	148	56,7	48	85,7	34	61,8	94	25,2	141	26,2
Arş. Gör.	84	70,0	45	24,6	96	61,9	98	37,5	38	67,9	24	43,6	201	53,8	93	17,3
Öğr. Gör. (Dr. sahip olmayan)	45	37,5	18	9,8	50	32,2	59	22,6	27	48,2	12	21,8	65	17,4	40	7,4
İndeks Hazırlama																
Evet	72	60,0	122	66,7	58	37,4	97	37,2	9	16,1	17	30,9	149	39,9	242	45,0
Hayır	43	35,8	55	30,0	86	55,5	154	59,0	43	76,7	37	67,3	204	54,7	280	52,0
Bilinmeyen	5	4,2	6	3,3	11	7,1	10	3,8	4	7,2	1	1,8	20	5,4	16	3,0
TOPLAM	120	100	183	100	155	100	261	100	56	100	55	100	373	100	538	100
Özet Hazırlama																
Evet	107	89,2	168	91,8	61	39,4	159	60,9	53	94,6	50	90,1	224	60,0	407	75,6
Hayır	10	8,3	10	5,5	91	58,7	96	36,8	3	5,4	4	7,3	123	33,0	120	22,3
Bilinmeyen	3	2,5	5	2,7	3	1,9	6	2,3	-	-	1	1,8	26	7,0	11	2,1

TOPLAM	120	100	183	100	155	100	261	100	56	100	55	100	373	100	538	100
Veri Tabanlarında Yer Alma																
Evet	56	46,7	69	37,7	33	21,3	156	59,8	22	39,3	23	41,8	124	33,2	263	48,8
Hayır	56	46,7	83	45,4	91	58,7	66	25,3	30	53,6	24	43,6	249	66,8	197	36,5
Bilinmeyen	8	6,6	31	16,9	31	20,0	39	14,9	4	7,1	8	14,6	-	-	78	14,7
Toplam	120	100	183	100	155	100	261	100	56	100	55	100	373	100	538	100

Tablo 3. Yayın Uygulamaları

Dergilerin nitelikli yayın yapmaları ile ilgili uygulamalar arasında sayılan indeks ve öz hazırlama ile veri tabanlarında yer alma konuları incelendiğinde, genel olarak bütün bu uygulamalarda son beş yılda iyileşmenin yaşandığı anlaşılıyor. Her üç bilim dalında da bu iyileşme çok belirgin bir biçimdedir.

Sonuç

- İki 1997/1998 döneminde, ikincisi ise 2002 yılında gerçekleştirilen “Türkiye Akademik Dergiler Araştırması”nın verileri üzerinde yapılan değerlendirmede, Türkiye’de “sağlık, “sosyal” ve “teknik” bilimler alanlarında yayınlanan akademik dergilerde son beş yıllık dönemde yaşanan değişimler şu şekilde belirlenmiştir:
- Üniversitelerin son yıllarda akademik dergileri daha fazla yayınlamaya başladıkları ortaya çıkmıştır. Özellikle sosyal bilimler alanındaki gelişim daha belirgindir.
- Dergilerin yıllık yayın aralığında artış söz konusudur. Dergilerin yıllık yayın sayılarında 2 ve daha fazla sayı üzerinde bir yoğunlaşma söz konusudur. Bu durumunun nedenleri arasında, 2001 yılında uygulamaya konulan doçentlik başvuru koşullarında “ulusal hakemli dergilere” getirilen operasyonel tanımın etkisinin dikkate alınması gerekmektedir. Dergilerin, genel uygulama olanağı bulan bu tanımdaki yayın aralığına uyma yönünde tercih gösterdikleri anlaşılmaktadır.
- Dergilerin baskı sayılarında iki uç ortaya çıkmaktadır: Akademik dergiler, sosyal ve teknik bilimlerde yüzler ile ifade edilen tirajlara sahip iken, sağlık bilimlerinde bu rakam binler ile ifade edilen baskı sayısını içermektedir.
- Türkiye’deki akademik dergilerin Türkçe olarak yayınlanmayı daha fazla tercih etmeye başladıkları anlaşılmıştır. Bunun yanı

sıra yabancı dilde veya Türkçe-İngilizce gibi iki dilde yayınlanan dergi sayısında önemli sayılabilecek oranlarda düşme söz konusudur.

- Hakem sayısında da akademik yükseltme ölçütleri doğrultusunda bir gelişim söz konusudur. Dergilerin iki ve daha fazla hakemin görüşlerine başvurma yönünde tercih gösterdikleri anlaşılmaktadır.
- Dergilerde makale değerlendirme süresinde azalma yaşandığı gözleniyor. Bu durum, dergilerin hakem denetimli dergi olmanın ölçütlerine uyma yönündeki tercihlerini göstermesi bakımından önemlidir.
- Akademisyen olan yazarlardaki anlamlı düşme, önemlidir. En yoğun düşmenin akademik yükselme için yayına gereksinme duyan kesimde yaşanıyor olması, uluslararası yayınlara verilen önemin ulusal dergilere zarar verebileceğine ilişkin görüşü desteklemektedir.
- Dergilerin bazı yayın uygulamalarındaki gelişme, Türkiye'deki akademik dergilerin son beş yıl içerisinde daha nitelikli olarak yayınlanmaya başladıkları açısından değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak; son beş yıl içerisinde akademik yükseltmelerle ilgili olarak uygulamaya konulan kuralların Türkiye'de yayınlanan akademik dergilerin uygulamalarına olumlu yönde etkilediğini ileri sürmek mümkün görünmektedir. Bundan dolayı akademik yükseltme ölçütlerinin taviz verilmeden aynı şekilde sürdürülmesinin Türkiye'de akademik çalışmaların niteliğinin yükselteceğine ilişkin görüş, elde edilen veriler ışığında ağırlık kazanmaktadır. Son beş yılda Türkiye'deki akademik dergilerin uygulamalarında yadsımayacak düzeyde gelişimin söz konusu olduğu saptanmıştır.

Kaynakça

- Akçiçek, E. ve Kayar, R. (1992). İzmir'de yayınlanan tıp dergilerinin tarihçesi. *SSK Tepecik Hastanesi Dergisi*, 2 (1): 81–84.
- Alvarez, P. ve Pulgarin, A. (1997). Application of the rasch model to measuring the impact of scientific journals. *Publishing Research Quarterly*, 12 (4): 57–65.
- Bennett, J.T., Johnson, M. H. ve Germains, P. (1980). An abstract to the relative ranking of economics journals. *Nebraska Journal of Economics and Business*, 19: 52–64.
- Bernard, R. (1980). Report from the editor. *Human Organization*, 39 (4): 366–371.

- Billings, B.B. ve Viksnins, G.J. (1972). The relative quality of economics journals: An alternative rating systems. *Western Economic Journal*, 10: 467–469.
- Brackbill, Y. ve Korten, F. (1970). Journal reviewing practices authors' and APA members' suggestins for revision. *American Psychologist*, 25: 937–940.
- Dener, H.I. ve Kozak, N. (2001). Information on some international journals of tourism, leisure and recreation: The results of a survey. *Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 12 (1): 181–196.
- Dinç, G.Ö. (1989). *Arap harfleri ile Türkçe basılmış tıbbi süreli yayınların incelenmesi ve İstanbul kütüphaneleri tıbbi süreli yayınlar toplu kataloğu (1849–1928)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Güzelant, A.F. (1998). *Türk tıp dergilerinin ve bu dergilerde yer alan araştırmaların özellikleri, araştırma özetlerinin sunum niteliği: Türk tıp dergilerinin 1996 yılında yayınlanan son sayılarından bir kesit*. Yayınlanmamış uzmanlık tezi. Ege Üniversitesi, İzmir.
- Hawkins, R.G., Ritter, L.S. ve Walter, J. (1973). What economics think of their journals. *Journal of Political Economy*, 81: 1017–1032.
- Kazancıgil, A. ve Solok, V. (1981). Türk tıp dergileri ve süreli yayınları üzerine analitik bir inceleme (1949–1981). *Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Dergisi*, 12: 373–382.
- Kozak, N. (1999a). Dünya genelinde 'turizm', 'rekreasyon' ve 'boş zamanlar ve değerlendirilmesi' alanlarında yayımlanmakta olan akademik dergiler üzerine bir araştırma. *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, 13 (1): 5–27.
- Kozak, N. (1999b). Sağlık, sosyal ve teknik bilimleri alanlarında yayımlanmakta olan akademik dergiler üzerine karşılaştırmalı bir inceleme. *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, 15 (3): 296–310.
- Kozak, N. (1999c). *Türkiye akademik dergiler rehberi*. Ankara: Özcan Ofset.
- Kozak, N. (1999d). Türkiye'de yayınlanan akademik dergiler üzerinde bir araştırma. *Bilginin Serüveni, Dünü, Bugünü Sempozyumu 17–21 Kasım 1999* içinde (s. 467-492). Ankara: Türk Kütüphaneciliği Derneği.

- Kozak, N. (2001a). Sağlık, sosyal ve teknik bilimler alanlarında yayınlanmakta olan akademik dergiler üzerine karşılaştırmalı bir inceleme. *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, 15 (3): 296–310.
- Kozak, N. (2001b). Turizm alanındaki hakemli dergilerde makale yayım kararının verilmesinde etkili olan ölçütler: *Anatolia: turizm araştırmaları dergisi* makale değerlendirme formları üzerine bir inceleme. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 12: 68–78.
- Kozak, N. (2002). Türk Kütüphaneciliği dergisinin Türkiye'de yayınlanan akademik dergiler içerisindeki yeri üzerine bir inceleme. *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, 16 (3): 217–247.
- Kozak, N. (2003a). Sağlık bilimleri alanında Türkiye'de yayınlanmakta olan dergilerde hakem denetimi ile ilgili uygulamalar üzerine bir değerlendirme. O. Yılmaz (ed.). *Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık Ulusal Sempozyumu* içinde (s. 181–201). Ankara: TÜBİTAK-ULAKBİM.
- Kozak, N. (2003b). *Türkiye akademik dergiler rehberi–2002*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kozak, N. (2003c). Türkiye'de akademik dergiler: Türkiye akademik dergiler araştırmasının 1997/1998 ve 2002 dönemlerindeki uygulamalarından elde edilen veriler üzerine bir inceleme. O. Yılmaz (ed.). *Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık Ulusal Sempozyumu* içinde (s. 71–94). Ankara: TÜBİTAK-ULAKBİM.
- Kutluk, T. ve Yarış, Y. (1996). *Türkiye tıp dergileri kataloğu*. Ankara: Türkiye Tabipler Birliği.
- Küyük, A. (1996). Türk tıp literatüründe bilgiye erişim. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Lebisowitz, S.J. ve Palmer, J.P. (1975). Assessing the relative impacts of economics journals. *Journal of Economics and Business*, 15: 91–97.
- McCracken, M. ve Coffey, B.S. (1996). An empirical assesment of health care management journals: A business perspective. *Medical Care Research and Review*, 53 (1): 48–66.
- Miller, A.C. ve Serzan, S.L. (1984). Criteria for identifying a refereed journal. *Journal of Higher Education*, 55: 673–699.
- Mohan, R.P. ve Kowalski, G.S. (1979). Refereed journals and professional respectability. *International Journal of Contemporary Sociology*, 16: 154–167.

- Neimi, A.W. (1976). Journal publication performance during 1970–1974: The relative output of southern economics departments. *Southern Economics Journal*, 42: 97-106.
- Özen, A. ve Özgür, A. (1999). Türkiye’de veteriner hekimliği alanındaki eski harfli süreli yayınlar üzerine tarihsel bir inceleme. V. *Türk Tıp Tarihi Kongresi Bildirileri* içinde (s. 501–512). Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Yüksel, A. (2002). Turizm alanındaki dergilerde akademik içerikli makale değerlendirmede hakemlerce gözetilen ölçütler. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 13 (2): 148–154.
- Zivney, T.L. ve Reichenstein, W. (1994). Pecking order in finance journals. *Financial Practice and Education*, 4 (2): 77–85.